

ЧАШТАР-БИСТИН КЕЛИРҮЕВИС

Өзү олур чаштар-бистин чоргааралымы, өөрүшкү-вус болгон салгычларымыс. Олар бистин ажыл-херектери-висти келир үеже уламчыллар-лар.

Чырык өртемчедө ада-ие-ниң ажи-төүгө чагай күзө-ли шыкш чырыкчыланчак буянын чүө чоқ. Ада-ие бү-рүзү өзү олур салгычмын кадык, чагай, шыкш болгон эртем-биллиг, чоңуга үе-лиг кжи болурун күзөр. Ол буянын күзөли боттадыра-рынга делегейге быгыт тай-бын, эп-найрал, аас-кежиктиг чурттага онза чугула.

Ычангаши өзү олур чаш-тарың аас-кежик, чагай ке-лер үеи дээр Делегей херэ-жерениң демократтыг Фе-дерацияның инициативаның өзүрү чагың баштайт ай-мын бирги хуну—июньнуң 1-зи—Уруглар камгалаының делегей хуну болдуруп дем-дегезин доктааткан. Оон бээр делегейин бүгү бурунгаар депшилер кижилери ол хуну аас-кежиктиг, өөрүшкүнү, чагай илгелдин байырлам болдурушкан, өзү олур салгычларга быжыт кадык-шылды болгон бүгү талазы-биле белик сайыралды бээр-ниң база делегейге быжыт тайбың дээр шиптирлериниң талазы-биле делегейге үлөсөр-чижек болушкан, ие-чаштың камгаланы дээр им-периялыңны, неолонизация-ның дерзин үүгедигеринге уду демиселдин мурунуку оду-рунда чоруп турар.

Бистин совет ажилер ча-ды салгалдың өзү сазыра-рынга таарымчалык байдалды тургузуп бээринг айтарың курундича чугула айтыргалы-ңың бирөөн болдурун бол-гаш ону чөлүг шиптирлериниң талазы-биле делегейге үлөсөр-чижек болушкан, ие-чаштың камгаланы дээр им-периялыңны, неолонизация-ның дерзин үүгедигеринге уду демиселдин мурунуку оду-рунда чоруп турар.

СЭКП Топ Комитетинин Чингине секретары Л. И. Брежнев Б.К.М.-ниң XVII съездинде: «...төгүнүң бүгү дугурунда ажилчак аңгыңга эң-не эртем-биллиг салгалы амьдаралде кирип турар. Ош-тарын болгон кыстарың ку-лаажылга мнак болгаш хуну-т-кедиң болур чорукка кижиз-дери Коммунисттик партия-ның чугула сагыш салымы-нымы. Ол айтыр миллион-миллион кижилеринг, лары-даа бистин чуртувустун ке-лир үезинин салым-чолуңга хамьдаргалыгы—деп чуга-лаан болгаш анык-өскөниң бүгү талазы-биле сайыралды белик культураның, патриоту-н, интернационалчы кижилер оньдуарын күрне учур-дуу-дуг айтыр дээрине онзагай демдегезин.

СЭКП-ниң XXIV съездин-инд шиптирлеринде база тоску беш чылдык пландары-нда өзү олур салгычларга бараалгаткан чаа-чаа кем-те-лерин боттадыралың курген.

1975 чылга чедир школа на-зымы четпезинде уруглар албан черлеринге 2 миллион ажи оруннар немээр. Хоор-райларга болгон көздөксө аси-салтарың саны көсүзү-биле өзүп турар.

Амгы үеде чурттуң аси-сал-тарында 10 миллион ажи чаштар хаара туттунган. Оон аңгыда 5 миллион уруглар се-зонун уруглар шолдеринде, салтарында, асилеринде ба-рып турарлар. Чуртта үш ду-гаар уруг бұруу уруглар аси-линде ази салдына барып турар. Ада-иелер ол албан черлеринге күрүнүң үндү-рүп турар чарыгалыңның чү-те бештиң бир кезин төлөр.

Амгы үеде бисте 49 миллион өөреникчилер школаларга өө-рин турар, 1973 чылда 3,7 миллион өөреникчилер ортам-школаны дооскалар. 1974 чылда күрне бөлжөлдөнөшкө школаларның чарыгалыңа көрдүнгөн ашма мурунуу чы-дан 9 хуу өскөн.

Совет школаларының эрге-инде 4 муң хире ордулар, пи-онерлер бажыңары болгаш

НЕЖЗЗИН АА! (ПОЛЬША).

аньяк натуралисттеринг 340 станциялары, 440 ажи анык техниктеринг, экскурсия-тури-сттик станциялары, 66 уруг-лар парктары, уругларның 30 ажи демір-оруктары, 5 муң 6 чус ажи спортчу школалар ажилдан турар.

Школаларының дыштаныл-ганын болгон кадзың өнжи-лер айтырже сагыш сал-дышыкн улам күштелген. Чүгө 1973 чылда пионерлер лагерлеринге, уруглар шол-деринге болгон туристтик ба-а-заларга 14,5 миллион школа-чы дыштанган, 250 муң ажи уруглар санаторжукан лагерлерге эмнепшиашаа ды-штанганар.

Совет Тынаың чылдарында не-чаштың камгалаының ду-гайында өзөш өвөс кемчегер боттанган болгон уруглар ал-бан черлери калбаа-биле өзүп сайыраан, мында биния чаштар аас-кежиктиг өзүп кижизитти-нип турарлар.

Бистин республиканың шко-лаларында 60 муң хире өө-реникчилер өөренип турар, олар-дан 7851 кижин долу күрне хандырылганында. Өзү олур салгычларга коммунист-тик кижизитилген, ханы би-лигн бээр-биле 3420 башкы-лар бараан болган. Социали-сттик Күш-ажылдык Маалдыр Сарылар Саятсына Тамди-ноол, Сарыг-Сеп школаның хоочун башкыс Раиса Нико-лаевна Антонова, Кызыл-Ма-жалык школаның башкысы, РСФСР-ниң школаларының алдарлы башкысы Татьяна Федоровна Кулар дээр өскө-да он-он аттарың чоргаарал-биле адап болур.

Республикада школалары-ның төрөң черлеринде 39 мучалык башкылар школа-чыларың күжү-биле аси-рин, оон-биле төрөң чуртунуң бойдузун, бай-лаан улам ханы тамышты-рың ынакшылың, сонугурагы өскөдөп турарлар. Ол музей-деринг аразында Чалаана хооранының №1 школаның музей эки дериттинген. 136 школа библиотекаларында 415400 кезек номнары өө-реникчилерге бараалгаткан.

1975 чылда пионер лагерле-ринде 6023 школалар болгон пионерлер кадзың өнжидип, дыштаным алганнар. «Тына кобальт» комбинады профи-лакторийин чагы үеде уруг-ларга кадыкшал өнжидип дыштанар ине сезонунт ла-герже шилдини турары кон-чуг таарымчалыг. Бай-Тайга, Узун-Хем, Эрин, Тес-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыш-Хемчик райондарда пионер лагерле-рин кохоз, совхозтар аразы-нда организаствп турары өзөш өвөс уруглар районун эң эки булдуларында аштаным ала-рыңа таарымчалыг болган. Пионер лагерлеринге баар школаларының спортчу оюн-нарга, покодтарга, аям-бүрү болгүмверге активиз киржип тургаш дыштанарыңче онзагай сагыш салып турар.

Республиканың уруглары чыл санында Бүгү-өвилдедиң база федерацияның пионер ла-герлери Артекке, Орленокка дыштаным турарлар. Чүгө бо чылын безин 142 уруглар аңаа дыштанган, а чылдың төңү-зүңе чедир 208 өөреникчи ба-рып дыштанар.

Школаларының спортчу өүздөзине республиканың болгон районларың спорт ко-митеттери өзөш өвөс кемче-лерин, спортчу маргыдаалар-ны чорудуп, аңаа школалар-ны массалык-биле хаара ту-дуп турар. Чүгө, 1973-74 өө-релинге чылдына анык шыр-дараалыңны ортузунга «Бе-лая ладья» клубтун шаңналы дээр эрттирген маргыдааның үш чаданыга 1000 ажи уруг-лар, оолдар киришкен. Анык хоккейжилеринг «Өрүгүлч» клубтун шаңналы дээр маргыдаага база «Пионерская правда» солунуң шаңналы дээр анык хаакчылар мар-гыдаазыңга 19 муң школалы-лар киришкен, а ол шыкаш анык футболистерниң маргы-

лазыңга 147 командага 2000 оолдар киришкен болгон спорттун өскө-даа хевирлерге хөй саның школаларың хаара туткан.

Республиканың 190 ажи уруглар албан черлеринде 12 муң ажи уруглар хаара тут-тунган. Уруглар аси-сал-тарында 378 кижизитилген, 157 медсестралар, 69 эмчилер, чус ажи поварлар бини чаштар-ның кадзы, өүздөксө дээр кы-зымакшай ажилдан турар. Олардан Чалаана хооранының №1 аси-салдының эргелекчи-зи Алина Козмировна Коша-вичкина, Кызыл хооранының №7 аси-салдының эргелекчи-зи Галина Константиновна Мак-симова, Нариниң уруглар сал-дының эргелекчи хөй-инти-чи Лидия Чоудуева Ширшина каши чылдар улаштыр удуруп атулар коллективтери мурак-чыларың санында адаттырып турарлар. Ол шыкш Кызыл-дың №1 уруглар салдыга Та-тьяна Яковлевна Осиповна, Тожуну Ромашка Атка уруг-лар салдыга Галина Николае-вна Галкинань база поварлар Вера Акимовна Клименко, Раиса Емельяновна Тарасен-ко, эмчилер Лиана Назмаев-на Сааяны, Светлана Кыргы-сова Яндааның болгон өскө-леринг аттары муракчылар-ның одурууда кирген.

Социалисттик туртарда не-чаштын камгалаының талазы-биле айтыр челинжиңинг боттаным турар болгон уруг-лар асилери, садтары, божа-ла бажыңары, херэжеринер консултанциялары, школалы-лар, пионерлер ордулары, ла-герлери хөйү-биле туттуруп сайырал турар. Чүгө, ГДР-де 3 хардан 6 харга чедир уругларның 73 хуузу уруглар садтарында хаара туттунган.

Болгарияда 3 харга чедир уругларга муң ажи база 600 хире сезонунт асилер бар. 3 хардан 6 хар чедир уруглар-ның 64 хуузу уруглар саднында турар.

АКШ-та бир миллион ажи уруглар кеш-өскөк муңгаар чорукта таваржы, школага өө-ренир эргезин казытканың «Нью-Йорк таймс» солун дем-дегезин Италияда муң уруг-ларның 80-и божуга үезинде өлүп турар, а миллион чак тө-рүттүнген уругларның 40 муңу кеш-ла недела болгон өлүп турар.

Хөй саның капиталысттик чурттарда нечид болгон чаш-тын эрге-ажыны камгалаан хоойлу-дурмуң чок, бар-даа болза ол долуу-биле күөсет-тикмөин турар.

Бо хуну чаштарың аас-ке-жиктиг келир үези бистинг холдувуста болгонда ада-ие-лер, делегейин муракчы кжи-лери салгычларың бүгү та-лазы-биле долу сайыралды эң-не таарымчалыг байдалды тургузуп, оларга кижизитил-гениң төөгүзүндө тургусту-руп келген байлыгы, культу-рун дымчидып берип, оон оон ыңай олам байдым, белик үелеп билар кылдыр кижиз-дериңе бистинг хүндүлүг хү-дөзөгөвөс.

Уруглар камгалаының хү-нү таварштыр Делегей херэжерениң демократтыг федерациязының херэжеренир организацияларында бижээн ажи чагазында кийтирп турары болза: «Делегейде бүгү илеринг төлүгө ханы ынак-шылы өзүп олурар чаштар-ның аас-кежиктиг келир үези дээр демиселге каттыжар ужурут. Бистер уруглары-мыска ханы ынакшыл-биле кы-зыгааралымыс ужурут. Бис-Внакшылы дерзин дайыңа удузр аш-чутка, дорамчыл, дардалта удузр уруг күш бо-луш-туулар ужурут».

Ш. ШЫРАП,
СЭКП обкомунуң херэжеренир ортузуңга ажи чорудар секторунуң эргелекчиси.

Уруглар камгалаының деле-гей херэжерениң демократтыг федерациязының херэжеренир организацияларында бижээн ажи чагазында кийтирп турары болза: «Делегейде бүгү илеринг төлүгө ханы ынак-шылы өзүп олурар чаштар-ның аас-кежиктиг келир үези дээр демиселге каттыжар ужурут. Бистер уруглары-мыска ханы ынакшыл-биле кы-зыгааралымыс ужурут. Бис-Внакшылы дерзин дайыңа удузр аш-чутка, дорамчыл, дардалта удузр уруг күш бо-луш-туулар ужурут».

Африка, Азия, Океания, Ла-тин Американың 40 ажи чур-тарында бүгү-инти өөрдөксө дугайында хоойлу безин чоқ.

МЕНИЦ ААС-НЕЖИ. (ИНДИЯ).

САННАР БОЛГАШ ФАКТЫЛАР

Уруглар камгалаының деле-гей хуну бир-ле дугаарында 1970 чылдың июнь 1-де 51 чуртка делегезин.

Хааның Россия Совет күрү-неге берге уруктарын артты-рып каан: 1913 чылда төртү-түнгөн 1000 уругларның 273-ү өлүп, бүгү төртүтүнгөн уруг-ларның 43 хуузу 5 хар чеп-пейи өлүп турган.

Бистин чуртувуста 181 муң школа бар. Оларның 130 муңу көдөз черлерде. Бүгү школа-ларда 49 миллиондон ажи уруглар өөренип турар. Көдөз черлерге беш чылдың сөөгү ин чылдыга 817,5 муң оут-тук школаларын туудар көр-дүнгөн.

Совет Эвилелинде уруглар-га 143 театр бар. Оң ишти-нде анык көрүкчүнүң 45, ой-наарактарың 97 театры база Уруглар музикалыңны 1 театр бар. Уругларга театрар-ның саны Совет Эвилелиниң бүгү театрларының барык үш-түң бирин бооп турар. Олар чыл санында-ла 30 миллион көрүкчүлөргө бараан бооп ту-рар.

Совет пионерлеринг болгон школаларының дыштык өң-дүктөрү-биле харылазым чы-дан чылае улам быжыгыр орон бар. Бүгү-өвилдедиң В. И. Ленин аттыг пионер организа-циязы делегейинг 80 чурттар-ының уруглары-биле харыл-дазым.

Сөөлүг беш чылда Болгария уруглар садтары болгон аси-ларинг тудууңа оон муруну-да беш чылга көөрдө 4 катан хөй хөрөңгини үндүргөн. Узат-кан хүнүңг школаларында 4 класска чедир өөреникчилер-ниң 65 хуузу, 8 класска чедир өөреникчилерниң 35 хуузу ха-раа туттунган.

1921 чылга чедир Моолдуң чурттагы чоңуруң 90 хуузу бижик билбес, кончуг хожу-дангай феодал күрне турганы билдингар. Амгы үеде Моолда бүгү-инти чеди чыл өөрдөксө эргезин шилчилге дооступ ту-рар. Оң 447 ортумак школа-ларында 156 муң уруглар өө-ринип турар.

Кубаның эге школаларының 2 миллион хире өөреникчилер-нинг үшүң бир кезин кү-рүнүңг долу хандырылганында.

Бүгү чер кырыңга 5 минута ишинде 1000 оаштар төртү-түп турар. Оларның 200-ү чер баспай, «Ава» деп сөс адавай, өлүп чар. Аркканна-рының 600-ү эмчи дүзалам-чызы албас, аары-аржыкка, аш-чутка бастырган. Школа назымы чедир чурттай бер-генеринг мурыңды чартым школа эжини ажитпак.

Амгы капитализм делегейин-де 43 миллион назы чептээн уруглар аштан өлбөс дээр ха-рык чок төдөвирит, кадыкшы-га хоралыг ажилдарда ажил-дан турар. АКШ-та уруглар чугал кырын тоттурар дээр 9—10 шақ ажилдан турары таварылга өвөс. Испанияда аэзоди уругларның шалыңы улуг улуустундан 2,5 катан өвөш.

Муруну Африка Республика-да кара-кештигер 6—7 хар-лымыдан куаданыга бастыр-ар. Ында ак-кештиг уругларын өө-ренирге кара-кештигерге боодага 30 катан хөй хөрөң-гине чарыган турар.

Африка, Азия, Океания, Ла-тин Американың 40 ажи чур-тарында бүгү-инти өөрдөксө дугайында хоойлу безин чоқ.

Даштыкы информациялар

Тайбының Бүгү-делегей Чевулединиң сессиясыд оозулган

ПАРИЖ. СЭТА-ның корр. О Широков дамчаткан: тайбын талаакчыларың бүгү-делегей шимчээшкениң 25 чыл оонга тураскааткан Тайбының Бүгү-делегей Чевулединиң Президиум сессиясы Парижде доозулган. ТБЧ-ның чынгыне секретары Ромеш Чандраниң даргаланы-биле эртен түнел туралыга хүдээр адыр хөй-хөй документтерин бадылаан.

Делегейде дүшкүрүгү байдалдың чавырышыкы бооп турар болгон «сөөк дайын» оон сонгаар учуртар аразымың харылазарлыга тодарыксың фактор болбас аларган дээр-эрин Тайбының Бүгү-делегей Чевулединиң сессиясында делегейде тур деп сессияның үндүргөн угуулазында айтылган.

Политиктиг байдалдың өскөрлүн турары болза хамыктың мурунда тайбының херэ-неге шына-ла бердинге улустар-ның маалдырың демиселдинг, чазактарың могак чоқ күжө-нишкенириниң, кедиргэ элтиктигизиниң болгаш кол турар боолурун инициативаларың түнчели болгон деп угуулагда чу-гаалаан.

Документде тайбыга мнак күштеринг Москвага болгон бүгү-делегей конгрессиин улуг рольдуун демдегезин. «Ына хөй төлөзлекчилер делегей шулугуң төүгө жаа-да болбай чорган. Тайбында мнак күштеринг бүгү-делегей конгрессиин дем каттыштыр ажилдар улаанышыкың деп демдегезин херек кырында амьдарыла боттаным турар» — деп угуулагда чугаалаан.

Аңгы-аңгы социал тургузуугу күрүмелеринг тайбың кожалык догуналары болгон бүгү улустарың национал хамы-чашкының кол принциптери бооп турар. Дүшкүрүгүг бай-далды чавырыштарын чеди амыр солуга бо хүндөрдө ТБЧ-ның болгон оон-биле кады демисел чорудуп турар бүгү кижилеринг мурунга тургустуруп турар деп угуулагда чу-гаалаан.

Угуулагда делегейинг айымы чоқ чоруп дээр демиселге Совет Эвилелиниң болгон өскө-даа социалистик чурттарың тайбынга мнак политиканың шылгаарай рольдуун, дү-шкүрүгү байдалдың чавырышыкың чайгылыш чоқ болду-рарыңың эргезок чулузың демдегезин.

Ханы өөрүп четтиришикин

ХАНОИ. (СЭТА). Алдарың ордуку эртен совет эртем коммунисттер материал-тех-никтинг суурун тургузарыңга, улустун амьдарылыңны мате-риалды болгаш культурулу денедиңе белдериңге, чурттуң күчү-шылдың быжылаарыңга дыка улуг тилгелерин чедиң алган. Ол бүгү тайбының бүгү делегейге камгалаының херэ-неге чулуға бажым бооп ту-рар деп СССР-ниң Эртеменер академиязының 250 чык оюнук дугайында чүгүнүң «Ня зан» солун бижээн.

АНГЛИ ЧАЗАКТЫН ШИТПИРИ

ЛОНДОН. (СЭТА). Сонгу Ир-ландияның ассамблеямы болу-тун хүдээлиңниң күөдөйинг деп ай дугузуңга соксарың деп. Сонгу Ирландия херек-терининг талазы-биле англи министерство чарлаан. Англи чазактын Олдстерде байдал-ды чуугаалашкан хуралы бол-ган сонда ол министерство ының айтышыкың үндүргөн. Ук шиптир «кедирге» про-

тестантыларга база бир дүжүп берилишкин болгон. Оң Согу Ирландияның ассамблеямы-ның дүжүргөн турарың не-теш турар.

Сонгу Ирландия херектери-нин талазы-биле министр М. Рис оон-биле Велфастыга учурашып сумележиринг Оке-ания политиктиг партиялар баштиннарыңга санаалаан.

Чили улус-биле ас-сеткил каттыштарыңның чыскаалы Венага болган. Австрия най-ымдалыңны муң-муң чуртта-чылары Чилиде террорун, хин-чектээшкенирин, бооп олү-рерин соксарың, өлүрүп шаажылаар шиптирлер үндү-рерин хоруурун болгон бүгү политиктиг хоруугатканың доп-доруаны хостаарын неге-ле, дозуннарың кыйгы са-лымы, кудумузарга плакаттар-лыг, транспарантыларың өр-төк.

Ук чыскаалды Австрияның Коммунисттик партиязының хөй-хөй депшилгелги, анык-тар, студентилер организация-ларының кыйгырың дуугаар эрттирген.

СЭТА-ның корр. А. СЕМЕНОВТУҢ фотоу.

СЪЕЗД ДООЗУЛГАН

Югославияның Коммунисттер эвилелиниң Х съездининг түнел хуралы Носип-Броз Титону ЮКЭ-ниң хуусаа кы-зыгаарлашыкың барымдала-вас даргазы кылдыр бир үн-биле сонгаан. Оон сонугта-нынга съездининг делегаттары динмиттиг адып чаксап байыр чедирген.

Оон сонда ЮКЭ Топ Коми-тетин 165 кижизити составтыг кылдыр бадылаан. ЮКЭ-нин Устав комиссиязы болгон ЮКЭ-нин ревизия комитетин бадылаан.

И. Бро Тито түнел сөс алган, анаа көргөскөн бұзу-рет дээр делегаттарга ханы өөрүп четтиргени илергей-лээр.

ЮКЭ-нин даргазы даштыкы туртарың коммунисттик, ажилчын, социалисттик партия-ларының, национал-хосталды-лыг шимчээшкениринг бол-гаш өскө-даа депшилгелги күштериниң ук съездинге ки-ришкен делегацияларыңга өөрүп четтиргени илергей-лээр.

ЮКЭ-ниң Х съездининг хаг-дынган деп чарлаан. Залга «Интернационал» чангылан-ган.

Л. ЛАТЫШЕВ,
В. ХАРЬНОВ,
Ю. РОДИОНОВ.

Хүлээп алышыкын

БЕЛГРАД. (СЭТА). Югосла-вияның Коммунисттер эви-лелиниң даргазы И. Броз Ти-то ЮКЭ-ниң Х съездининг даштыкы чурттарың комму-нисттик, ажилчын, социали-стик партияларының, нацио-нал-хосталдылыг шимчээшкени-риниң болгаш өскө-даа деп-

Дайынны соксадыр дугайында дугуржулга

ДАМАСК. (СЭТА). Сирий болгаш иранды шериглеринг чалаажырын соксарыңга да-миселдер дугуржулга че-ди алдынганын Дамаскка чарлаан.

1973 чылдың октябрыда же-леткен сирий дөвискээлдерге база 1967 чылда эжелеткен Рафид дөвискээлдер болгон администрация төп турган аль-Кувейттардан ук дугур-жулганы суугар иранды шериг-леринг үндүрер. Калбаа 2-ден 6 километр чедир тай-быччылыга зоназың тургу-зар, анаа КНО-нуң хайгаар-ракчылары турар. Ук зонаың сирий хаматы администратия эльээр, ычангаши сирий ха-маты оон аль-Кувейттарга болгаш тайбычылыга зона-зында суурларже чанар.

КНО хайгааракчыларының күштеринг дугайында ду-гуржулга болгон анаа капы-рылда болдурун протоколга Сирия биле Израильди шериг төлөзлекчилер СССР-ниң болгон АКШ-тың төлө-злекчилеринг кыржотко-биле 1974 чылдың май 31-ден орай өвөсте Женевага ат салыр. Чалаажырын соксарыңның планын тургузарың Женева конференциязың шериг ай-тыртыларыңга талазы-биле ажилдар болуңгө боттазы-лар. Ук болуң, чалаажырын соксарың дугайында дугур-жулгага ат салдынганың сонда 24 шақ дугузуңда ажилдап кыриптер болгон ажилмы беш күндөн орай эвөсте доозар. Чалаажырын болуңтун ажилы доозулган сонда 24 шақ дугузуңда соксарың өтелээр. Шериг-леринг чалаажырын соксарың ажилдары 20 хуну дугузуңда дооскан турар ужурут.

Балыглаткаш туттурган шериг кижилерин дугуржулгага ат салдынганы сонда 24 шақ дугузуңда солчур мычарга шериг ажилдар болуңтун ажилдар доозулган сонда оон артык туттурган шериг кижилерин солчур.

Бо дугуржулга тайбың ду-гайында дугуржулга эвөс, ханы КНО-нуң Айымы чоқ чорук Чевулединиң 1973 чылдың октябры 22-де үндүргөн 338 дугаарың резолюциязы барымдалааш чөптүг, быжыт шериг ажилдар болуңтун ажилдар доозулган сонда оон артык туттурган шериг кижилерин солчур.

Социал-демократтыг партияның политиканың сөөлү чыл-ларда чамдык чоңумчалыг өскөрлүшкенин болтулаан. Ол партия СССР болгон социалист чурттарың коммунисттер-биле найырдалы харылазарлы туларың чулузың меделеге, деткип турар.

Чурттуң экономиказың үздөкүн улетур болуп турар. Металл болгон мнак болабызардыг, ыштан саады кылдыр, электротехника, металлургия, пос-тааны база улестирүүч өскө-даа чууга адырлары бар.

Көдөз ажи-агында мал ажилы кол черин ээлеп турар. Совет Эвилели-биле найырдалыг харылазарлы хөжү-дерин база өскө-даа чурттар-биле, малаңгы Согу Европа чурттары-биле чагай харылазарлы туларың көрүп турар «Павскиын» — Кекколенниң ултанышыкың Финляндияның даштыкы политиканың кол үздөкүн ош. Бо улаанышыкы сурагылг кий күрне ажилдакчыларың — дайын соон-дагы баштайгы чылдарда чурттуң президентин Ю. Павски-виниң болгон амыр президент У. Кекколенниң аттары-биле дөрт холбошкан. Ол улаанышыкы 1947 чылдың тайбың ке-рээниң, СССР биле Финляндияның аразыга найыраң, кады ажилдакчы болгон бот-боттарың дуулашкы дугайында да 1948 чылдың апрель 6-да чарган керүүнүң үздөкүн неге-деди болуп кирген. «СССР биле Финляндияның аразыга 1948 чылдың керээниң дайын сонда Европаның улустарың аразы-га тайбың кады ажилдакчыларын чоңумчулуп тургуза-рыңа чуугаа үе-чаз болгон. Язы-буру нинител система-лар күрүнелер-биле тайбың кожалык догунаарыңнын денгиң принциптерин бодуна синдиктирген улуг учур-дуу-дуг документтериниң бирээзи ол болгон. Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясы болгон Совет чазак ол керээге үн-дөзөгө Финляндия-биле найырдалыг кады ажилдакчылар-ның хөжүдериниң база быжылаарыңның политиканың чору-дул келген болгон чорудуп турар» — деп, эш Л. И. Бре-жнев чуугаалаан.

Бөгүн — Уруглар камгалалының делегей хуну

Сонуургактарга

ХААКТЫГ МОТОЦИКЛ

Марийнун политтехникт институтунун студенттеринин конструктор бюрозунга озагай сметоход биле хаактыг херек чүктөөрүзүрүз...

ЧУРУКТАРДА: аас-кежиктиг совет чаштар турган черге кезээде ир-шоор, омак хогауг танцы хайныккан турар болгай...

Адаанда урукта: армнарнда өөрүшкү чайнаан бичиг чаштары кым-даа чалтаар. Олар аас-кежиктиг, чоргаар өзүп дүрүтүп чауар...

Ю. Чудьдун болгаи А. Содунамунун фотолары.

Мотоциклге үндөзлөс кырган сметоходту багажик орнунда быжыгалап агаар хүртүзү шимчедип чорудар. Дуугулар орнунда калбак лажы бар. Хажмызынче чайылбазы дөш ийн талазында ийн бичи хаак быжыгалап каал...

Бичии ак-довуракчылар

Тыванын аар улестүрүгү аныак хоорайы Ак-Довуракта чаштар, элээди уруглар кичиңгэй болгаш сагыш-човазын кып-биле бүргөткөс...

дичилерин хойну адап бөлүр. Чаштар, уруглар дөш, оларнын кады дөш уруглар эмнегезинин кол эмчизи...

Салтар болгаш асчилер кылдыр эи эки, эптиг чараш бажынарны туткан. Оларнын херимнеринин ишти ойнарактар долу, бүгү-де чүвө четчир...

Бөгүн бистин бичии ак-довуракчыларымыс боттарынын өөрүшкүдүг байырдалымыч үнөр. Саликтерини ортумук, үзүг, белеткеп бөлүктөрини уруглары СССР-нин...

улустарынын илик-тевин каас чараш кеттинипкеп, эвилел-дешкен республикалар тутун туткаш. Культура ордуунун шөлүңгө чыгыр. Оларнын чыскаалын шарлар, ирпиг чечетер өн-баазын кылдыр кластаар...

Школа назмыг уруглар стадионга спортчу мергежилди шенежин. туричи копкаларже бастырып үнөрлөр. «Элим» деп пионер лагеринге отрядтар, командалар аразыга согулар...

Уруглар камгалалынын делегей хуну — июнь 1-де аныак хоорай Ак-Довурак — уругларнын бүгүн өргөзинде.

Ан-Довурак хоорай Советиниң куусомунун даргазы.

ЧЫЛГЫЛААР МЕН

Хүлбүс мойнаа сымдым бар. Хүнгүд ойнаар оюнум ол. Чагы бажы айттар дияжик. Чандыр кагбас оол боор мен. Дыгыр-Имбыс — молдургажым...

КЕЖИК-ЧОЛДУГ ЧАШТАР

Совет Тываыс бо чылым 30 харлаар. Совет Эвилелнин акы-дуума найыралдыг улу өг-бүлезинге бактап киргенинистен бээр эркен чылдарда Тываыс кайтамчык-ла чаартынган...

Уруглар — бистин келер үеис, аас-кежиктин. Бичилерин амыралдын чечетери диярчи чоп. Тыва чериян чалы назмын кежик чөлүгү өзүп овар. Магчынарнын, ашчыларнын, ипчилеринин бичи уругларын асчилерге...

Уруглар бажынын чаштамы пластининен чараш филгуваларын тузуп, салы сапал, чурукту чуруп билдирер. Оларын чуруп турар темалары: тайбын үеде кижилерини күш-ажылы, аас дээр болгаш хун, самолёт, бажынар.

Кызыл хоорайнын № 10 илпи-салтын бичилери ойнарынга коңчуу ынактаар. Кижиздикчи башкылар Л. Залушкая, Л. Иволгина Е. О. Меленчук боттарынын шево холдары-биле ролдуг азы сюжеттиг ойнарнын херекселдерин кылып ап...

дар бажынын тутанындан бээр үш чыл аза берген. Оон эргелекчи Е. А. Филипова болгаш бүгү коллектив уругларнын кижиздиктези дөш эки ажаллап турар. Уруглар бажынынга кирип кээрге чылды, чырык. Бүгү-де чүвени уругун хар-назынын айыл-биле таарыштыр тургускаш. Делег болгаш чырык өрөөдө ойнарактары чеже дээр оңу!

Уруглар бажынын чаштамы пластининен чараш филгуваларын тузуп, салы сапал, чурукту чуруп билдирер. Оларын чуруп турар темалары: тайбын үеде кижилерини күш-ажылы, аас дээр болгаш хун, самолёт, бажынар.

Уруглар бажынын чаштамы пластининен чараш филгуваларын тузуп, салы сапал, чурукту чуруп билдирер. Оларын чуруп турар темалары: тайбын үеде кижилерини күш-ажылы, аас дээр болгаш хун, самолёт, бажынар.

Кызыл хоорайнын № 10 илпи-салтын бичилери ойнарынга коңчуу ынактаар. Кижиздикчи башкылар Л. Залушкая, Л. Иволгина Е. О. Меленчук боттарынын шево холдары-биле ролдуг азы сюжеттиг ойнарнын херекселдерин кылып ап...

Кызыл хоорайнын № 12 кварталында 140 орундуг школа назмын чөптөөр уруг-

«Эмчи», «Кызыгаары», «Школа» дөш оон-да өскө оюннарны сонуургалдык-биле ойнап турарлар.

Школа назмын чөптөөр уругларын угазылап болдар, шын тугаалап билдир болгаш оларнын өстөтүктүг кижиздиктези № 3 илпи-салтын коллективин улу сагыш салып турар. Белеткеп бөлүгүн бажымы эш Иванова уруглары школага эки белеткеп келген. Оон кижиздикти турар уруглары кичиңгэйлиг, салым санап, сөстөрөн томакты тургузуп, тымызыктарын тып, сөстөрүн шын адал билдир. Эне бичи чаштарын калыкшырып, омак-сергек өөринге үзүг кичиңгэйни кижиздикчи башкы салып турар. Бо элди-салты кыштынга кээрге бичи-даа болза кире бээрге тоолда дег сагынылар, ойнарактар, кичөөгө ажылар пособиелер, дидактиктиг ойнарактар, конспектир чыскай салгынган. Кижиздикчиле Л. Кринокожкина. З. Черкашина бичи чаштарын арыг-шеверин чачылдарыга кижиздикчи, чугаазын сайзырадык, кичөөгө оюн хайылыг өртөөрү турарлар. А бичи чаштар допандыр турар чүүлдерин танып, билеп, болуп, бажынын салган айтырымын шын харылап билдир.

Бистин уругларымыс — чуртун келер үеи. Оларын өстөтүгү хамаатылар кылдыр кажынери бүгү хой-ниитиниң хүдээтеги.

Б. МОНГУШ.

ЧИТКЕН ТАПОЧКА

Галыкы авазы отурупкан. — Тур, кызым, салжк чоруур өйүн келди, дүргөн барып оун.

Галя тура хадааш, мажыр ак буттарыга уктарын келди. Салагай будунга кедер тапачканы тыппай барган. Орун, шкаф, стол, стулдар, диван алаа дөш, бакылаваан-ла чери чок. Тапачка тымылабас.

Чембир — өрөөлдөн авазынын үнү: — Галья, чоп чиде бердиң, уруум? — деп кый дөш.

Галя үш өрөөлдө кезип дилеп, бакылаар дөш, авазынын кыйгызып бөши диванаан.

Авазы оон удуур өрөөлдө бакылаан. Галя чок. — А Галья, кайда сен, кызым?

— Мында мен, авай — дөш-ле Мөңгүн-оол акымын удуур өрөөлүндөн үнүп келген.

— Чунмай, чүгө өрөөлдөр кезип челип тур сен — деп, ава чемелээ.

— Тапачкам дилеп тур мен.

— Тапачка даван-даяктыг эвес, өрөөлдөр кезип канчаарың ол?

Авазы база дилеп эгелээ. Тапачка бүтүн беш өрөөл бажы шитинде кайда-даа чок болган.

— Илик-тевин айыл-баштыг черге уштур деп сенэ чеже чугалаважык мен — деп, ава дилеп-ле, катап-катап дилеп-ле турган.

Шаг-дуу болганда Гальяны Бөмбүк деп ала эния оон тапачканы мзырып алган, чөм кылыр өрөөлдөн манпан келген.

— Ядараа, иен джи кижээ куугуруң! Бажыче кирбес чүвө-дир ийн мону — дөш; ава Бөмбүктү читкесинден туткаш, үнө бооп чыткан.

— Бөмбүктү дашкаар үндүр октавын көр, авай, мен тапачкамны так шыгжап ап турар мен — деп, уруг чалыган. Х. СЕРЭЭ.

УРУГЛАРНЫҢ ЧУГААЛАРЫ

—Өпөязы отту бээр дөш, Бук-даа дивес болдуур ийи: Эмгерезон ыандыг ыйнааи: Кырган улус бужураганаш, Смына сугуну радиоу: Хылды үзүп алганнар боор. Сымрамын турар-дыр ийи, А. ДОПЧАА, —Буга даалым сугуну шуут-ла К. ЧАШ-ООЛ.

ПОЛИТЕХНИКТИГ ИНСТИТУТКА ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Бо чылым Кызылга Красноарскиниң политтехникт институтунун финалы ажытынар. Аваз иженер-туугуларын болгаш иженер-автомобилестерия белеткээр.

Политтехникт институт ух филиалга чаа өрөдиге чылында улестур болгаш хамааты тууд, автомобиль транспорту деп тускай өртемнер талазы-биле хүндүскү, кежээки база бот-өрөдиге салдырларын бирги кубетарынга студентилер хүдөөп алырын чарлап тур.

Дооскан ортумак өртемниг СССР хамаатыларын институтка хүдөөп алыр. Хүндүскү салбырга 35 хар чедир кижилерия, бүүдүрүгеге ажалылашаан өөренир салбырларга (кежээки болгаш бот-өрөдигелер) хар-назын кызыгаарлалы чокка хүдөөп алыр.

Видиришкенирнин хүдөөп алырын, кирериниң өкзаменирнин дараазында хуусаада чорулар:

I. ХҮНДУСКУ САЛБЫРГА

Бидиришкенирнин июнь 20-ден июль 31-ге чедир хүдөөп алыр, кирериниң өкзаменирнин августун 1-ден 20-ге чедир, а киир санаарын августун 21-ден 25-ке чедир чорулар.

II. КЕЖЭКИ САЛБЫРГА

Бидиришкенирнин июнь 20-ден август 31-ге чедир хүдөөп алыр, кирериниң өкзаменирнин сентябрь 1-ден 20-ге чедир, а киир санаарын сентябрь 11-ден 20-ге чедир чорулар.

III. БОТ-ӨӨРЕДИГЕЛИГ САЛБЫРГА

Бидиришкенирнин июнь 1-ден август 31-ге чедир хүдөөп алыр, кирериниң өкзаменирнин июль хуусаада: июль 2-ден 15-ке чедир база сентябрь 1-ден сентябрь 10-ге чедир, а киир санаарын сентябрь 11-ден 20-ге чедир чорулар.

Институтна кирерлер математикага (аас болгаш бижимел), физикага (аас), орус дылга база литературага (чөгээди) кирериниң өкзаменирнин дужаар.

Ортумак школары доозарда, алдын (менчи) медаль-биле шаптыкканнар азы ортумак өөрөдиге черин шылгалардын диплому-биле доосканнар дөди өөрөдиге чериниң доктаатканы чангыс өртемге кирериниң өкзамени дужаар. Ол өртемге өкзамени «кочук эи» демлекке дужааза, олар оон ынайгы кирериниң өкзаменирнинде холдара, а «эки» азы «ортумак» демлектерге дужааза, бүгү көрдүнгө өртемгерге өкзаменирнин дужаар апаар.

Шиян алган факультетин айгыштызаан, бидиришкенин институтун ректорунун адынга бижир. Аваз мылдыг чүүлдерин кожар: а) сөөлгү ажылдап турган черинден характеристика — рекомендация (оңу бүүдүрүгеге удурутүзүзү, партком секретары болгаш профсоюз өрганиза-

циязынын даргазы ат салып, шынындар, а ийити билгип школдарынның доозукчуларынның характеристиказынга школаның директору, класс удуртукчузу, комсомол организацианынын секретары ат салыр); б) ортумак өртем дугайында документ (болу); в) тускай ортумак өөрөдиге черлерия доосканнар диплому (алган демлектер-биле кады) дужаар; г) 5 фото-чурк (берт чөккө, 3х4 чөмчөлүг); д) күш-ажыл дөштеринден ушта бижиле; е) № 286 майык баугаар эчи шынылаагы. СССР-нин Чепсектиг Күмтерийден халаккаларга шериг кезээнин командалык-ылдан характеристика кийрери албан эвес.

Паспортун болгаш шериг биледин боду көргүзөр.

Кежээки салбырда студентилерин өөренир хуусаазы 5 чыл 9 ай, бот-өрөдигеге — 5 чыл 10 ай.

Хүндүскү өөрөдигеге чедикширнин өөренип турар студентилер 1-4 курстарга айда 40 рубль, а 5-кн курска 45 рубль стипендияны алыр. Сессияны кончуп эки демлекке дужааган студентилер кол стипендияга немей 25-хүү белеткен стипендияны алыр.

Бидиришкенин болгаш документилериниң мжыдыг адресе чорулар: Кызыл хоорай, Рабочая нуудумчузу, бажың № 4, политтехникт институт (Красноарскиниң политтехникт институтунун Кызылда филиалы).

ДЫШТАНЫР ХҮНДЕ

Июньнун бири — Уруглар камгалалынын делегей хуну. Иоган театр октябряттар байырлавы эртенниң 10 шакта эгелээр. Оолдарың хоорай хорунуң июштерини 11 шакта сонуурган болур силер. Делегеге алынга — бичи уруглар-ның чурган чуруктарының делегелеси 10 шакта ажыттынар.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

КИНО

ИЮНЬ 1-ДЕ «НАЙРА» — «Италдерини Россияга элденги жукаралдары» 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда. «КАА-ХЕМ» — «Мен кызымга турар мен» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Кызылдың медицина училищези чалап тур

Училищеге өөренирнин хуусаазы: фельдшер салбырыга 2 чыл 6 ай, сестра салбырыга — 1 чыл 10 ай. Хүндүк алылгыны ортумак өөрөдиге черлер-биле бир дөмөй негелде-биле кылыр. Сургуула 10 класс доосканнар оон алыр. Училищеге кирер күзелдиглер орус дылга (чөгээди), химияга (аас-биле) шылаада дужаар. Директорун адынга кирер бидиришкениң кепте капсыраштырар чүүлдер: билгени дугайында документ (болу-биле), долчу намдар, характеристика, медицинаны № 286 шынылаагы, күш-ажыл дөштеринден ушта бижиле, өг-бүлезиниң составынын болгаш ала-тезиниң шалымын дугайында шынылаа.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 1-ДЕ МОСКВАДАН 12.15 — Дамчыдылгалар программазы. 12.20 — Мелдөөр. 12.25 — Школа чылдарга. «Тываыс чалы салга, амьргын-на!» А. С. Пушкин чогаалдарын номчурунгу Москва школалары — уран номчуучуларын конкүрүзү. 13.25 — «Надышкы». Эртем-непередиелтиг программа. 13.55 — Оңуг телекөртүзү. Г. Велжанова ирлап тур. 14.25 — «Улуг туугунуң эгеси». Байсал — Амур магистралынын туугуну дугайында. 14.55 — Оңуг телекөртүзү. «Дирг амыттар делегелесинде» 15.55 — Оңуг телекөртүзү. «Советтер чуртунук төлдери». «Дилээр мен» деп документалдыг телефильм болгаштыр көргүзүр. Эге ову С. Михалковтуң. 16.50 — Ф. Лист. «Ористр биле өрөтөниңа бири концерт». 17.10 — Оңуг телекөртүзү. А. С. Пушкинниң «Нолонна бажыңчыгаш» деп шиялгын баштайгы телекөртүзү. 18.00 — «Уе». Информастыг программа. КЫЗЫЛДАН 18.30 — Телемелдөөр. МОСКВАДАН 18.40 — Оңуг телекөртүзү. Уран гимнастикага СССР-нин чемпинда. Мияскадан дамчыдыла. КЫЗЫЛДАН 19.05 — «Бистин аас-кежиктиг чаш назмымыс». Дамчыдыла. 19.35 — Уругларга. Мультифильм. 19.40 — «Тываның неделлэ». Информастыг программа. МОСКВАДАН 19.55 — «СССР-нин Дамы Советинге сонугада утиштуру». 20.10 — Оңуг телекөртүзү. «Чечен чогаалдарың экранчылдыла». «Аңдарган иур чер». Уран-челен фильм. 3-ку сериясы. 21.50 — Оңуг телекөртүзү. Балет дугайында. 23.00 — 23.30 — «Уе». Информастыг программа. Редактор В. С. ШАРВНИ.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ

Кызыл, Шеткин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОНАРЫ. Редакторуну 24-63, редакторуну оралкыларын 35-24, пропаганда кылдынын 23-54, харыс салгалы секретарынын 23-35, партияны амырал кылдынын 37-13, культура кылдынын 23-54, кезээ ажалыг кылдынын 21-47, үлестур кылдынын 22-64, чага кылдынын 41-27, информатив база совет туртугун кылдынын 20-60, бужаартериянын 31-75, корректорларын 27-41. Солту келбегин барганга 32-75 телефонго долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16066 ЧАГЫГ № 682 Тараж 16066 ЧАГЫГ № 682